

Zatorej kaže staro skorjo spraskati in odpraviti, da se tako mrčesom zatro skrivališča. Potem kaže zemljo pod drevjem dobro prekopavati, škropiti s tekočinami, ki so mrčesom zoprne, na primer: z milnico, petrolejem. Nekateri škropijo ž njimi tudi drevesa. Vendar v takšnih slučajih je paziti, da listki, cveti, mladi plodi itd. ne trpijo škode. Ni dvomiti, da takšno ravnanje mnogo koristi, če se godi vse marljivo in opazno. Jako je priporočati z navedenimi sredstvi poskusiti najpoprej po manjših sadovnjakih. Tukaj se najlažlje rabijo in tudi da na takšen način precej pokažejo, kako jih je rabiti. Resnično pa je tudi, zabranjemo, da se mrčesje ne razširja v večje sadovnjake, če jih po manjših vrlo zatiramo. „Gosp. Glasnik.“

Izkušnje z ameriškimi trtami v Bizelji na Štajarskem.

Dne 4. t. m. sem šel z deželnim in državnem poslancem gospodom profesorjem Fr. Šukljetom v Bizeljo na Štajarsko. Ta pot sva storila za se, da se prepričava, kako škodo je trtna uš uže tam prouzročila, posebno pa še zato, da sva videla, kako tam zasajene nepožlahtnjene in požlahtnjene ameriške trte uspevajo.

Škoda, po trtni uši provzročena, je v pravem pomenu besede strašanska. Po obsegu površja nekdanjih vinogradnikov okolo Bizelja sodeč, pridelovali so tam ob dobrih vinskih letinah gotovo po 10 do 1200 veder vina, letos ne bode vsega pridelka skupaj 100 veder. In to škodo uničila je trtna uš v komaj 12 letih, odkar se je tam prikazala. Po nekdanjih tako slovečih vinogradih bizeljskih, raste danes koroza, ajda, detelja ali pa čisto nič!

Glede poskušanj z ameriškimi trtami pa je to le poročati: V Bizelji samem nahaja se poleg velike državne ameriške trtnice in poleg velikega državnega ameriškega vinograda, v katerem pa le les (ključe, reznice pridelujejo, še $\frac{1}{4}$ orala državnega poskusnega ameriškega vinograda.

Ta vinograd je v prav ugodni jugovzhodni legi, toda na prav slabem pustem, belem laporastem svetu, na katerem je tudi prej bil vinograd, a ga je trtna uš uničila. Vrste ameriških trt kakor: solonis, riparija, jorkmadejra, menjujejo se tako z vrstami požlahtnjenih ameriških trt, da sledijo za dvema vrstama nepožlahtnjenih ameriških trt, vedno dve vrsti z domačimi sortami požlahtnjenih. Žlahtnili so na razne načine. Požlahtnili so namreč ameriške trte v trtnici ter požlahtnjene presadile v vinograd; požlahtnili so ključe, reznice v roki ter jih takoj v vinograd vsadili; požlahtnili so pogrobane mladike sosednih ameriških vrst.

Požlahtnjevali so ameriške trte tudi zeleneče, in sicer majnika meseca. Po poslednjem načinu požlahtnili so posebno zagrobane ameriške trte. No, in kakšen je

vinograd danes po šestih letih? Ameriške, čisto nič požlahtnjene trte rastejo tako bujno, kakor more le hmelj pod najboljšimi pogoji. Najvrsteje rasteta solonis in riparija, nekoliko slabotneje jorkmadejra. Takoj zraven teh ameriških trt zasajene požlahtnjene ameriške trte ne kažejo na nadzemeljskem, toraj evropskem delu niti približnje take bujne rašče. Tega pa tudi nikakor zahtevati ni, kajti kaj početi, s trtami take strašanske rašče, da jim niti koli, kakeršne za hmelj uporabljajo skoraj uže ne zadostujejo?

Požlahtnjene ameriške trte so v rašči popolnoma take, kakeršnih smo bili vajeni v prejšnjih časih, ko trtne uši nismo še poznali, po novih, brez vsega gnoja na pustem svetu zasajenih vinogradih videti. Da bi poginile, so prekrepe, za čvrsto rast in rod pa preslabotne. Le tam, koder je svet nekoliko boljši — kar se takoj po črnikasti barvi spozna — so trte v Bizelji čvrstejše, rodijo dobro, stare so pa že 6 let. Istinito bujno rastejo in močno rodijo le lansko leto zelene požlahtnjene grebenice, katere so pa z maternimi rastlinami pod zemljo še v zvezi.

Praktičen, izkušen opazovalec poskusnega ameriškega vinograda v Bizelji govori lahko tako-le: Ameriška trta raste tudi na slabem, pustem svetu jako bujno; na ameriško trto na takem svetu cepljena evropska trta ne prevzame bujne rašče ameriške trte niti približnje — kar, kakor že enkrat rečeno, niti potrebno ni — vendar se pa vzdrži in raste vsaj tako čvrsto, kakor bi na istem svetu evropska trta na svojih koreninah brez trtne uši rasla.

Ako hočemo toraj, da nam bodo na ameriške trte cepljene domače sorte dobro rodile, moramo jim gnojiti, to že celo na slabem svetu. No, gnojiti so pa morali na slabem svetu trtam tudi prej, ko trtne uši ni še bilo. Po dosti krajih na Štajarskem, Kranjskem itd. bi moralo vinogradarstvo tudi brez trtne uši nehati — zaradi pomanjkanja redilnih snovi v zemlji in zaradi gnoja, s katerim bi jih nadomestili. Izkušnja v Bizelji uči do dobrega, da je v bodočnosti obstanek vinarstva najbolj od ameriške trte odvisen, ker ona našo domačo trto vzdržuje, potem pa od gnoja, kateri dela na ameriško trto požlahtnjeno evropsko rodovito ter jo rodovito obdrži.

Brez gnoja ne koristi nam ameriška trta nič razen v prav dobrem, po naravi gnojnem svetu. V bodočnosti bomo toraj morali prilično malo vinograda gojiti, pa tega močno gnojiti, sploh prav pridno intenzivno obdelovati. Znano pa je, da se na enem oralu prav dobro obdelanega vinograda lahko ravno toliko vina pridelata, kolikor na treh oralih slabo obdelanega, posebno ne gnojenega.

O opazovanji poskusnega ameriškega vinograda v Bizelji še nekaj.

O jorkmadejri pravijo, da je le v gotovih, namreč dobrih, močnih zemljah trtna uš ne uniči, in da v takem svetu tudi dobro rodi brez vse požlahtnatve. No v Bizelji

so šestletne jorkmadejre prav čvrste, — dasi nikakor tako, kakor solonis ali pa riparija, polne so pa tudi sicer majhnih, pa vendar debelojagodnih in kakor med sladkih grozdov. Tako se obnaša jorkmadejra v jako slabem svetu, pri veliki obilici uši po koreninah. V dobrem svetu in osobito ob primerni gnojitvi uspevala bode torej vkljub uši brez vsega dvoma prav dobro. Vipavci, kateri so prošlo leto samo iz Bizelja 22.000 sajenic jorkmadejre naročili, pogodili so torej prav, osobito ako jih bodo v močne, soldanaste (laporaste) lege sadili.

Opazovanje v Bizelji poučilo me je pa še o tem le: Čim bolj človek ameriške trte presaja, tem slabše so. V trtnici vzgojene požlahtnjene ameriške trte ne rastejo, v vinograd presajene, nikdar tako dobro, kakor pa takoj na stalno mesto v vinograd vsajene in šele tam zeleneče požlahtnjene trte. Zelena požlahtnitev, zvršena v meseci maji, je odločno najboljša. Najčvrstejše požlahtnitve dosežeš na ripariji, slabše že na jorkmadejri, najslabše na solonis. Opazovanje poskusnega ameriškega vinograda v Bizelji poučilo me je do dobrega, da nikakor ni dvomiti o našem vinogradarstvu, da se ohrani, toda treba je pravega razuma in vztrajnosti.

R. Dolenc.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

218.

Sestavni deli sadja. Redilnost njegova.

Plodovi naših sadnih dreves so dvovrstni. Eni plodovi so koščičasti, in imajo sočnato zunanjo luščino, in kakor kamen trdo notranjo koščico, katera ima v sebi navadno le eno seme. Tako sadje so breskve, marelice, črešnje, višnje in slive. Drugo sadje je pečkato sadje. Mesnato je in sočnato, v sredi pa ima več pregradkov z drobnimi semeni. Tako sadje so hruške, jabolka.

Sadje ne more biti izključna hrana človeku, in razlog temu hočemo najti v sestavi sadja. Najglavnejša in najobilnejša sestavina vsega našega sadja je voda. Kedar je sadje dozorelo, nahajamo, da imajo

breskve	78	do	84	postotkov	vode
marelice	81	„	84	„	„
slive	80	„	88	„	„
črešnje	75	„	82	„	„
višnje	79	„	80	„	„
hruške	76	„	83	„	„
jabolka	81	„	86	„	„

Uže sama ta velika množina vode jasno nam kaže, da mora redilnost sadja biti zelo mala. Ako odbijemo še veliko množino staničnih kožic, katerih želodec ne more

prekuhati, preostaje v sadju zelo malo drugih stvari. Druga važna sestavina zrelega sadja je sladkor. Sladkor je važen kot hrana za naše telo, kajti sladkor, škrob, tolšča ali gumi nam vzdržavajo toplino telesa. Sladora je v zrelej

breskvi	2	do	6	postotkov
marelici	2	„	8	„
slivi	2	„	6	„
črešnji	8	„	13	„
višnji	—	„	8	„
hruški	7	„	10	„
jabolku	6	„	13	„

Škroba v zrelem sadju gotovo ni nič, ker se je ves pretvoril v sladkor. Posušeno in ukuhanu sadje ima pa vedno znatno množino škroba, ker se za sušenje in ukuhanje jemlje sadje, ki še ni do celega dozorelo.

Belakovine je v sadju redkokedaj več kot pol postotka, in to je najglavnejši razlog, zakaj nam ne more sadje biti izključna hrana. Za grajanje našega telesa in za nadomeščanje iztrošenih delcev služijo samo belakovinaste stvari, v tem jih ne more zameniti ne sladkor, ne škrob, ne tolšča, ne gumi, ali ona mala množina belakovine, ki je sadje ima, ne more nikakor zadovoljiti potrebe telesa. Naposled nam je omeniti še jabolčne kisline, ki je v našem sadju nikdar ne manjka, ali je je zopet redkokedaj več kot en postotek.

Ako se oziramo na vse te sestavine našega sadja, moramo priznati, da je njegova redilnost zelo slaba. Sadje nas osvežuje, in prav v tem je njegova največa vrednost, druge nima. Ko bi se hoteli edinole s sadjem hraniti, morali bi na vse zadnje gladu umreti, ker ne bi mogli v sadju dobiti toliko belakovine, kolikor je telo potrebuje. Vzemimo postavim, da odrasel človek potrebuje na dan 120 gramov belakovine, toraj bi moral čez dan 25 klg. sadja pojesti. No tega ne more nobeden, in če bi tudi mogel, dobil bi v telo toliko kisline, da bi uže od tega obolel. Vegetarjanci na vso moč hvalijo suho sadje kot hrano, ali če bi jih kdo poslušal in se hranil edinole s suhimi slivami, moral bi na dan pojesti 9160 gramov, dasi je v posušeni slivi razmerno mnogo več belakovine kakor v svežem sadju. Bili bi to vrlo lepi obroki, katere bi človek težko zmagoval. Od sadja ne smemo družega pričakovati, kakor da nas osveži in razbelaži, da nas zaslaži in z ugodnim duhom razdraži.

Slast in okus v sadju se menja po podnebjju. Ako naše zlahtno sadje prenesemo v južnejše kraje, bode mnogo debelejše in slajše, ali zato bode zgubilo oni fini okus in duh, ki ga v naših krajih ima. Naše sadje seza daleč v toplo podnebje, ono je tu vselej slajše, ali mu je aroma dokaj slabejši. To je uzrok, da se ono tu polagama zgublja in ustopa mesto južnemu sadju. Proti severu nahaja sadje ondi svojo mejo, kjer je leto tako kratko, da mu plodovi ne morejo dozoreti. Najpreje se ustavijo breskve in marelice, najdalje gredo črešnje, jabolka in hruške. Sadje se je selilo proti severu z trsjem no, ono je kmalu opešalo, sadje pa je rinilo še dosta